

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
Кафедра психології та соціальних наук

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор із науково-педагогічної
роботи _____ О.А. Кузнецова

28 серпня 2020 р.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
НЕЙРОПСИХОЛОГІЯ ТА КЛІНІЧНА ПСИХОЛОГІЯ

Ступінь бакалавра

Спеціальність 053 Психологія

Освітньо-професійна програма Психологія

Програму розроблено та внесено: Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Савенкова Ірина Іванівна, професор кафедри психології та соціальних наук, доктор психологічних наук.

РЕЦЕНЗЕНТ: завідувач кафедри практичної психології, доктор психологічних наук, професор Лозова Ольга Володимирівна

Програму схвалено на засіданні кафедри психології та соціальних наук

Протокол від «28» серпня 2020 року № 1

Завідувач кафедри психології та соціальних наук И.І. Савенкова (Савенкова І.І.)

Програму погоджено навчально-методичною комісією факультету педагогіки та психології:

Протокол від «28» серпня 2020 року № 1

Голова навчально-методичної комісії факультету І.Є. Чугусва (Чугусва І.Є.)

Програму погоджено навчально-методичною комісією університету

Протокол від «28» серпня 2020 року № 1

Голова навчально-методичної комісії університету О.А. Кузнецова (Кузнецова О.А.)

Анотація

Нейропсихологія — галузь психологічної науки на межі психології, медицини (нейрохірургії та неврології) і фізіології, що вивчає мозкові механізми вищих психічних функцій на матеріалі локальних уражень головного мозку. Предметом нейропсихології є зв'язок вищих психічних функцій та поведінки зі структурами мозку. Термін «нейропсихологія» застосовується як щодо досліджень з ушкодженнями у тварин, так і щодо праць, які базуються на вивченні електричної активності окремих клітин (або груп клітин) у вищих приматів (в тому числі й дослідження людини в цьому контексті).

Нейропсихологія застосовує науковий метод та розглядає окремі психічні процеси, як процеси обробки інформації. Ця концепція прийшла з когнітивної психології та когнітивної науки. Нейропсихологія — одна з найеклектичніших дисциплін психології, яка перетинається з дослідженнями в галузі філософії (особливо філософії розуму), нейробиології, психіатрії та інформатики (особливо, у створенні та вивченні штучних нейронних мереж).

Ключові слова: нейропсихологія, клінічна психологія, психосоматика, психопатія, олігофренія, розлади, симптом, синдром.

Annotation

Neuropsychology is a branch of psychological science on the border of psychology, medicine (neurosurgery and neurology) and physiology, which studies the brain mechanisms of higher mental functions on the material of local brain lesions. The subject of neuropsychology is the connection of higher mental functions and behavior with the structures of the brain. The term "neuropsychology" is used both for research on animal injuries and for work based on the study of electrical activity of individual cells (or groups of cells) in higher primates (including human research in this context).

Neuropsychology uses a scientific method and considers individual mental processes as processes of information processing. This concept came from cognitive psychology and cognitive science. Neuropsychology is one of the most eclectic disciplines of psychology, which intersects with research in philosophy (especially philosophy of mind), neurobiology, psychiatry and computer science (especially in the creation and study of artificial neural networks)

Key words: neuropsychology, clinical psychology, psychosomatics, psychopathy, oligophrenia, disorders, symptom, syndrome.

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Нейропсихологія та клінічна психологія» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів спеціальності Психологія за освітньо-професійною програмою бакалавр.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: психічні прояви різних розладів, зв'язок вищих психічних функцій та поведінки із структурами мозку.

Міждисциплінарні зв'язки: загальна психологія, вікова психологія, психодіагностика, психологія тренінгової роботи.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни та очікувані результати

1.1. Мета курсу: ознайомити студентів-психологів із сучасними теоретичними уявленнями та практичними напрацюваннями в галузі нейропсихологічної діяльності та клінічної психології.

1.2. Основними **завданнями** вивчення дисципліни є:

- опанувати фундаментальні теоретичні засади нейропсихології та клінічної психології;
- сформувані уявлення про місце нейропсихології та клінічної психології в контексті інших психологічних дисциплін, про зв'язок з іншими суміжними дисциплінами;
- ознайомити студентів із основними поняттями та проблемами нейропсихології та клінічної психології;
- ознайомити студентів із загальнопсихологічними фундаментальними проблемами, вирішуваними нейропсихологією та клінічною психологією;
- сформувані уявлення про різновиди нейропсихологічних порушень / класифікацію психічних розладів, критерії психічної норми;
- ознайомити студентів із основними принципами і методами діагностичних досліджень у клініці, психокорекційної діяльності;
- сформувані уявлення про методологічні засади терапевтичного процесу, про технологію психологічного супроводу невідкладних психічних станів.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.

ПРН 2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

ПРН 3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.

ПРН 5. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.

ПРН 6. Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження.

ПРН 10. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника.

ПРН 11. Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій.

ПРН 12. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні

ЗК 1.Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 5. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 8. Навички міжособистісної взаємодії.

II. Фахові:

ФК 1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.

ФК 2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.

ФК 3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.

ФК 4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.

ФК 5. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій.

ФК 6. Здатність самостійно планувати, організувати та здійснювати психологічне дослідження.

ФК 7. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

ФК 8. Здатність організувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни.

Тема 1. Порушення сприймання. Характеристика порушення сприймання органічного та психогенного характеру. Види порушення сприймання: кількісні та якісні. Характеристика кількісних порушень сприймання: гипостезії, гіперстезії, анестезії. Характеристика якісних порушень сприймання: галюцинації, ілюзії, психосенсорні розлади.

Тема 2. Порушення мислення. Характеристика порушення мислення органічного та психогенного характеру. Види порушення сприймання: за темпом, механізмом, перебігом. Характеристика порушення мислення за темпом, особливості. Характеристика порушення мислення за механізмом, особливості. Характеристика порушення мислення за перебігом, особливості.

Тема 3. Порушення мислення. Особливості порушення мислення за темпом при психічних захворюваннях. Особливості порушення мислення за механізмом при психічних захворюваннях. Особливості порушення мислення за перебігом при психічних захворюваннях.

Тема 4. Порушення інтелекту. Характеристика порушення інтелекту органічного та психогенного характеру. Види порушення інтелекту: затримка інтелекту, олігофренія, деменція. Ступені прояву олігофренії: легкий, середній, важкий.

Тема 5. Порушення емоцій. Особливості порушення емоцій при шизофренії. Особливості порушення емоцій при маніакально-депресивному синдромі. Особливості порушення емоцій при психічних захворюваннях.

Тема 6. Порушення вольової діяльності. Особливості порушення волі при шизофренії. Особливості порушення волі при маніакально-депресивному синдромі. Особливості порушення волі при психічних захворюваннях.

Тема 7. Порушення уваги. Характеристика порушення уваги органічного та психогенного характеру. Види порушення уваги: кількісні та якісні. Характеристика кількісних порушень уваги. Характеристика якісних порушень уваги.

Тема 8. Порушення свідомості. Характеристика порушення свідомості органічного та психогенного характеру. Види порушення свідомості: кількісні та якісні. Характеристика кількісних порушень свідомості. Характеристика якісних порушень свідомості.

Тема 9. Соматогенні порушення психіки. Характеристика соматогенних порушень органічного та психогенного характеру. Види соматогенних порушень: кількісні та якісні. Характеристика кількісних соматогенних порушень. Характеристика якісних соматогенних порушень.

Тема 10. Органічні, включаючи симптоматичні, психічні розлади. Характеристика

органічних, включаючи симптоматичні, психічні розлади. Види органічних порушень: кількісні та якісні. Характеристика кількісних органічних порушень. Характеристика якісних органічних порушень.

Тема 11. Функціональні розлади психіки. Характеристика функціональних розладів психіки. Види порушень: кількісні та якісні. Характеристика кількісних функціональних розладів. Характеристика якісних функціональних розладів.

Тема 12. Ендогенні захворювання. Характеристика ендогенних захворювань. Види порушень: кількісні та якісні. Характеристика кількісних ендогенних захворювань. Характеристика якісних ендогенних захворювань.

Тема 13. Епілептична хвороба. Характеристика епілептичної хвороби. Види. Характеристика порушень пізнавальних психічних порушень. Характеристика порушень емоційно-вольових процесів.

Тема 14. Психосоматична єдність людини. Теорії психосоматичної єдності людини. Характеристика теорій психогенного генезу. Характеристика теорій ендогенного генезу.

Тема 15. Локалізація симптомів психосоматичних розладів у типологічних групах. Локалізація симптомів психосоматичних розладів органів травлення у типологічних групах. Локалізація симптомів психосоматичних розладів органів дихання у типологічних групах. Локалізація симптомів психосоматичних розладів органів серцево-судинної системи у типологічних групах. Локалізація симптомів психосоматичних нефрологічних розладів у типологічних групах.

Тема 16. Суб'єктивна виразність болю при психосоматичних розладах. Суб'єктивна виразність болю при психосоматичних розладах органів травлення. Суб'єктивна виразність болю при психосоматичних розладах органів дихання. Суб'єктивна виразність болю при психосоматичних розладах нефрологічних розладів. Суб'єктивна виразність болю при психосоматичних розладах органів серцево-судинної системи.

Тема 17. Локалізація типологічних хронічних неінфекційних захворювань в онтогенетичній розгортці. Локалізація типологічних хронічних неінфекційних захворювань органів дихання в онтогенетичній розгортці. Локалізація типологічних хронічних неінфекційних захворювань органів травлення в онтогенетичній розгортці. Локалізація типологічних хронічних неінфекційних нефрологічних захворювань в онтогенетичній розгортці.

Тема 18. Проблеми психосоматичних відношень в психології та медицині. Проблеми психосоматичних відношень в психології та медицині – психогенний підхід. Проблеми психосоматичних відношень в психології та медицині – соматогенний підхід.

Тема 19. Генезис болю та диференціація інтенсивності больового відчуття як симптому психосоматичних розладів. Генезис болю та диференціація інтенсивності больового відчуття як симптому психосоматичних розладів при захворюваннях органів дихання. Генезис болю та диференціація інтенсивності больового відчуття як симптому психосоматичних розладів при захворюваннях органів травлення.

Тема 20. Типологічні групи та хронічні неінфекційні захворювання у типологічних групах. Типологічні групи та хронічні неінфекційні захворювання у типологічних групах органів травлення. Типологічні групи та хронічні неінфекційні захворювання у типологічних групах органів дихання.

Тема 21. Локалізація симптомів хронічних неінфекційних захворювань у типологічних групах. Локалізація симптомів хронічних неінфекційних захворювань у типологічних групах органів дихання. Локалізація симптомів хронічних неінфекційних захворювань у типологічних групах органів травлення.

3. Рекомендована література

Базова

1. Бауэр М. Нейропсихология. – М.: АЛТЕЙА, 2014. – 260 с.
2. Визель Т.Г. Основы нейропсихологии. – М.: В. Секачев, 2016. – 264 с.

3. Глозман Ж.М. Нейропсихологическое обследование: качественная и количественная оценка данных. – М. : Смысл, 2014. – 264 с.
4. Карвасарский Б.Д. Клиническая психология. – СПб: Питер, 2016. – 960 с.
5. Коробіцина М.Б. Психологічна діагностика психічних розладів та розладів поведінки у дорослих та відповідні реабілітаційні заходи. – Одеса: «Астропринт», 2015. – 82с.
6. Николаенко Н. Н. Современная нейропсихология. – М., 2017. – 272 с.
7. Никоненко Ю.П. Клінічна психологія. – К.: КНТ, 2016. – 369 с
8. Савенкова І.І. Клінічна психологія. – Одеса: Астропринт, 2016. – 264 с.
9. Хомская Е. Д. Нейропсихология. – М., 2015. – 508 с.
10. Чабан О.С. Нейропсихологія / О.С. Чабан, М.М. Гуменюк, В.А. Вербенко. – Тернопіль : ТДМУ «Укрмедкнига, 2014. – 92 с.

Допоміжна

1. Александр Ф. Психосоматическая медицина. – М.: Наука, 2014. – 452 с.
2. Александровский Ю.А. Пограничные психические расстройства. – М.: Медицина, 2014. – 400с.
3. Атлас для экспериментального исследования отклонений в психической деятельности человека. / Под ред. Проф. И.А.Полищука и доц. А.Е. Видренко. – К.: Здоровье, 2016 – 153 с.
4. Атлас «Нервная система человека: строение и нарушения» / Под ред. Ю.В.Микадзе, В.М.Астапова. – М., 2015. – 80 с.
5. Блейхер В.М., Крук И.В. Толковый словарь нейропсихологических терминов / под ред. Бокова С.Н. – Воронеж: НПО «Модэк», 2015. – 640 с.
6. Блейхер В.М., Крук И.В., Боков С.Н. Практическая патопсихология: Руководство для врачей и медицинских психологов. – М.: МОДЕК, 2015. – 624 с.
7. Бурлачук Л. Ф. Исследование личности в нейропсихологии. – К.: Вища школа, 2014. – 179 с.
8. Вітенко І.С., Чабан О.С. Основи загальної і медичної психології. – Тернопіль: «Укрмедкнига», 2015. – 343с.
9. Гурська Т., Турецька Х. Патопсихологія. – Львів: вид. Українського Католицького університету, 2016. – 204 с.
10. Діденко С.В. Клінічна психологія. Словник-довідник. – К., 2014. – 320 с.
11. Зейгарник Б.В. Патопсихология. – М.: Высшая школа, 2015. – 463 с.
12. Кабанов М.М., Личко А.Е., Смирнов В.М. Методы психологической диагностики и коррекции в клинике. – Л.: Наука, 2014. – 315 с.
13. Каннабих Ю.В. История нейропсихологии. – М.: ИТР МГП ВОС, 2004. – 528 с.
14. Колганова В., Пивоварова Е., Колганов С., Фридрих И. Нейропсихологические занятия с детьми. Практическое пособие. В 2 частях. Часть 2. – М.: Айрис-Пресс, 2017. – 144 с.
15. Кулаков С.А. Основы психосоматики. – СПб : Речь, 2014. – 288 с.
16. Праведникова И.И. Нейропсихология. Игры и упражнения. – М.: Айрис-Пресс, 2017. – 112 с.
17. Практическая нейропсихология. Опыт работы с детьми, испытывающими трудности в обучении / Под ред. Ж. М. Глозман. – М: Генезис, 2016. – 336 с.
18. Психиатрия. Психосоматика. Психотерапия / Под ред. К.Л. Киснера. – М.: Высшая школа, 2014. – 363 с.
19. Сидоров П.И., Паняков А.В. Введение в клиническую психологию: в 2 т.- М.- Екатеринбург, 2015. – Т.1. – 343 с.
20. Терлецька Л.Г. Психічне здоров'я особистості. Технологія самоаналізу. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2015.- 150 с.

13. Інформаційні ресурси

1. Пошукова система Національної бібліотеки імені В.І.Вернадського - <http://www.nbuv.gov.ua/>
2. Наукова періодика України - <http://www.nbuv.gov.ua/portal/>
3. Нейропсихологические тесты. Необходимость и возможность применения - <http://medi.ru/doc/f421912.htm>
4. Центр дитячої та підліткової нейропсихології - <http://neirocentr.com.ua>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік, іспит.

5. Засоби діагностики успішності навчання: опитування, самостійна робота, контрольна робота, індивідуальне науково-дослідне завдання, банк тестових питань для перевірки знань.